

Отже, перед уроком іноземної мови стоять нові завдання: це насамперед підготувати людину майбутнього, людину, що здатна проявити себе в умовах глобального багатокультурного простору, яка є відкритою до іншої культури, а отже, і до спілкування з іншими. Основне завдання викладання іноземних мов на сучасному етапі – це навчання мови як повноцінному засобу спілкування, засобу міжкультурної комунікації.

1. Ляудис В.Я. *Методика преподавания психологии*. – М., 2000. – С. 14. 2. Павлова Н.Д. *Коммуникативная функция речи: интенциональная и интерактивная составляющие: Автореф. дис.... д-ра психолог. наук*. – М., 2000. – С. 44. 3. Китайгородская Г.А. *Новые подходы к обучению иностранным языкам // Вестник Моск. ун-та. Сер. 19 "Лингвистика и межкультурная коммуникация"*. – 1998. – № 1. – С. 38. 4. Руденский Е.В. *Социальная психология*. – М., 2000. – С. 348. 5. Тер-Минасова Г.Г. *Язык и межкультурная коммуникация*. – М., 2000. – С. 25. 6. Ковальчук М.А. *Гуманизация образования: методы интенсивного обучения иностранным языкам // Вест. Моск. ун-та. Сер. 19 "Лингвистика и межкультурная коммуникация"*. – 1998. – № 3. – С. 20 – 30.

УДК 378.016:81`243:371.334

В.В. Вдовін

Національний університет "Львівська політехніка"

КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ЯК ОПТИМАЛЬНИЙ ЗАСІБ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВНЗ

© Вдовін В.В., 2007

Розглядається питання комунікативного підходу як оптимального засобу навчання іноземної мови і його практичного застосування, де основна увага приділяється комунікативній компетенції студента.

The problem of the communicative approach is considered in the article, as an optimum language teaching means and its application in practice, where the main attention is drawn to the communicative competence of a student.

Для більшості викладачів є відомим явище структурно-компетентного, але комунікативно-некомпетентного студента. Це означає, що можливість правильно маніпулювати структурою мови є тільки частиною того, що є включено до вивчення мови. Такий студент є здатним створювати граматично-правильні речення і в той самий час не може створити простої комунікації. Він може граматично правильно сказати: / *Have you a fire ?* /, / *do you have illumination ?* /, але жодна з цих реплік, хоча й граматично правильна, не буде використана носієм мови.

Тут є "щось інше", що потребує усвідомлення і це "щось" включає в себе вміння сказати "правильну річ" у "правильний час" [К. Johnson, K. Morrow. – P.1–2].

У загальніших термінах, ми можемо говорити про комунікативне вивчення мови, як про таке, що розпізнає навчання як комунікативну компетенцію, яка є його основною метою. Таке мовне навчання відрізняється від більш традиційних підходів, у яких акцентується увага на вивченні структурної компетенції у навчанні іноземної мови [К. Johnson, K. Morrow. – P.10].

Д.Х. Хаймс дав визначення комунікативній компетенції як найбільш загальному терміну для визначення можливостей особи. Він стверджує, що компетентність залежить від знання мови і від вміння використовувати її залежно від ситуації.

Є декілька секторів комунікативної компетенції:

- 1) компетенція як граматичність;
- 2) компетенція як відповідність контекстів;
- 3) компетенція як прийнятне використання; /`whether or not smth is in fact done``/;
- 4) компетенція як виконання [Hymes. – 14 p].

Проблема комунікативної компетенції розглядається за допомогою комунікативного підходу до вивчення мови.

К. Джонсон – британський методист, зазначив, що є два комунікативних підходи до вивчення іноземної мови:

- 1) досконала організація навчальної програми;
- 2) методологія.

Точніше кажучи, перший підхід визначає, що саме вивчати за комунікативним принципом, а другий підхід показує, як і за допомогою яких методів зробити навчання мови більш доступним.

Комунікативний підхід є орієнтованим на вивчення мови через спілкування. Використання мови у реальній комунікативній ситуації породило в рамках комунікативного підходу деякі тенденції, релевантні для викладання іноземної мови:

- 1) комунікативна спрямованість усіх видів навчання;
- 2) головним у процесі навчання є не викладач, а студент (“learner-centred approach”);
- 3) зацікавлення студентів процесом навчання відповідно до їхніх інтересів, здібностей і потреб (“the whole person approach”);
- 4) навчально-методичні матеріали подаються за ситуативно-тематичним чи функціональним принципом;
- 5) основними видами роботи студентів є:
 - а) парна робота (діалог);
 - б) групова робота (полілог);
 - б) комунікативний підхід до вивчення мови породив нетрадиційне відношення до помилки.

Виникають питання: Що вважати помилкою? і Яка природа помилки?

Багато було сказано про важливість комунікативного підходу, але що таке комунікативність взагалі?

Усна комунікативність (спілкування), відповідно до тверджень Р. Скотта, – це тип діяльності, який передбачає спілкування двох чи більше осіб і у якому обидва учасники є слухачами і співрозмовниками одночасно: вони повинні реагувати на те, що чують через репліки [К. Johnson. – P.70].

Український методист-дослідник О.Б. Тарнопольський у своєму збірнику “Методика навчання англійської мови” виділяє шість принципів організації навчальної діяльності студентів на 2-му курсі технічного ВНЗ:

- 1) принцип комунікативно-особистісної організації навчальної діяльності;
- 2) принцип обов’язкового використання і раціонального співвідношення алгоритмічних напівевристичних і евристичних навчальних дій під час засвоєння мовленнєвої комунікації;
- 3) принцип організації одночасної навчальної діяльності на заняттях усієї мовної групи студентів під час формування навичок і умінь;
- 4) принцип взаємопов’язаного навчання різних видів мовленнєвої діяльності з урахуванням їх особливостей і прискореним навчанням сприйняття мовлення;
- 5) принцип циклічності побудови навчального процесу;
- 6) принцип раціонального використання рідної мови під час навчання іноземної.

Найважливішим і основним принципом є 1-й принцип, що реалізує комунікативну спрямованість навчання загалом. Для обґрунтування цього принципу слід проаналізувати, що ж є комунікативною особистісною організацією навчальної діяльності.

Комунікативна організація передбачає три основні умови:

1. Спрямованість навчання студента не на здобуття мовних знань, а на вироблення навичок (граматичних, лексичних, фонетичних, мовленнєвих умінь), що забезпечують можливість

здійснення іншомовної мовленнєвої діяльності під час спілкування, реалізацію мови в актах комунікації [Б. Тарнопольський. – С. 52].

2. Друга умова, пов'язана з реалізацією принципу комунікативної організації, передбачає комунікативний характер вправ, що використовуються в навчальному процесі для вироблення навичок і мовленнєвих умінь. (Принцип ситуативного мовленнєвого спілкування) [Б. Тарнопольський. – С. 53].

О.Б. Тарнопольський зазначає, що найдоречніше застосовувати вправи різних рівнів, а найкраще – вправи найвищого рівня, призначені для засвоєння мовного матеріалу і розвитку мовленнєвих умінь в реальній комунікативній ситуації, а також таких, що відповідають меті навчання – розвитку комунікативної компетенції.

3. Формування у студентів спонукально-мотиваційної фази діяльності – створення потреби в іншомовному мовленнєвому спілкуванні. Для цього потрібна висока позитивна мотивація:

а) без мотивації мовленнєва діяльність взагалі не може розпочатися;

б) сама ефективність мовленнєвої діяльності зростає, коли є високою позитивна мотивація.

Отже, щоб забезпечити комунікативний характер навчальної діяльності, необхідно організувати її з урахуванням особистостей тих, хто навчається; зробити їх особистісно-значущими (*“learner-centred approach”*);

Іншими словами, потрібно взяти до уваги їхню “особистісну індивідуалізацію” (добір матеріалів і завдань з чітким урахуванням особистості кожного студента). Проте цей підхід не є основним у немовному технічному ВНЗ, де є незначна можливість його реалізації.

Переважно мотивоване навчання забезпечує умови самовираження особи.

Важливу роль у навчанні іноземної мови займає її вивчення через текст як основну комунікативну одиницю, яка дає можливість через його читання чи слухання з подальшим коментуванням або його перекладом вивчити новий лексичний чи граматичний матеріал, навчитись спілкуватись, створюючи комунікативні ситуації на основі тексту. Саме цей метод є дуже продуктивним у немовному технічному ВНЗ, де недостатня кількість часу не дає можливості широко використовувати інші підходи до вивчення іноземної мови [Б. Тарнопольський. – С. 54].

Навчальні матеріали підбираються за ситуативно-тематичним чи функціональним принципом. Тобто граматичний і лексичний матеріали відповідають темі і ситуації або функції (чого потрібно навчити студента – навичок спілкування, слухання, читання чи написання іноземною мовою. Залежно від цього розробляється навчальна програма, яка, за П.А. Вілкінсом – британським дослідником, – може бути трьох типів: 1) граматична; 2) ситуативна; 3) понятійна (або семантична):

1. Граматична навчальна програма основний акцент робить на вивченні граматики.

2. Ситуативна навчальна програма основну увагу приділяє використанню мови в конкретній реальній ситуації.

3. Понятійна навчальна програма ґрунтується на змісті можливих засобів, які потрібно вживати у певних ситуаціях. Тому ця навчальна програма є синтезом двох попередніх і тому є найбільш доцільною. Ця програма акцентує увагу на вивченні комунікативної компетенції.

У кожній навчальній програмі розрізняють різні види роботи зі студентами, серед яких є два основних:

а) діалог (парна робота);

б) полілог (групова робота).

Комунікативний підхід до викладання іноземної мови часто стає об'єктом критики через те, що він спонукає студентів робити помилки, особливо граматичні. Причина цих помилок є двозначною. По-перше, це те, що студента вчив викладач, який вірить, що випадкові помилки граматики чи вимови не мають ніякого значення.

По-друге, – студент може бути залученим у мовленнєву ситуацію, до якої він не був підготовленим, і, намагаючись реалізувати її, робить помилки. Саме цей факт показує наше відношення і нашу реакцію на ці помилки [G. Widdowson. – P. 82; G.J. Brumfit].

Методисти по-різному інтерпретують окремі види мовленнєвої діяльності. Наприклад, В. Літлвуд, відомий британський методист – дослідник в цій сфері, виділяє два основні типи комунікативної діяльності:

- 1) функціональна комунікативна діяльність;
- 2) соціальна інтерактивна діяльність.

Дослідник-методист Джеремі Хармер вважає, що основними видами роботи зі студентами є:

- 1) парна чи групова робота;
- 2) спілкування під контролем на початковому етапі;
- 3) читання вголос;
- 4) рольові ігри;
- 5) використання магнітофона.

У той час, як Джон Хайкрафт виділяє такі види діяльності:

- I. Парну і групову.
- II. Діалоги.
- III. Пов'язані між собою розповіді (chain stories).
- IV. (Mime stories). Імітаційні розповіді.
- V. Розповідання анекдотів.
- VI. Розмова.
- VII. Лекції – спілкування (talk-lectures).
- VIII. Імпровізації, рольові ігри (role-plays).

А. Мелей, методист-дослідник з Великобританії, виділяє такі типи ігор:

- а) що ґрунтуються на спостереженні (і пам'яті). You are a witness;
- б) що ґрунтуються на інтерпретації (і вгадуванні). Blurred focus, Back writing;
- в) що базуються на індивідуальній чи груповій співпраці. The Name Circle;
- г) настільні ігри. Monopoly, Diplomacy;
- д) ігри з картками. Tarot;
- е) ігри з олівцем або з папером. Consequences. [А. Мелей. – С. 137–139].

Автор також розглядає роль та значення цих вправ, навчальних завдань у таких зразках ігор:

1. Students are told they will be witnessing an event which they will subsequently have to remember and report on in detail. A colour slide is then projected for a very brief lapse of time (e.g. 5 seconds). Each student individually writes down what he remembers. Small groups are then formed to compare notes. Finally the slide is shown again for comment, comparison with reports, and discussion.

An alternative procedure is to form groups at the outset and to give each group a picture to look at together briefly. The picture is then taken away and the group remembers it together. Thereafter each group receives another group's picture and 'interrogates' a member of the group from which it came.

За допомогою першого типу навчальних ігор, що ґрунтуються на спостереженні, покращуються комунікативні здібності і пам'ять в процесі вивчення іноземної мови.

2. a. A very poorly focussed colour slide is projected. It should be possible barely to make out blobs of colour. In pairs, students speculate about what they can see. The focus is then sharpened slightly. Students speculate again, changing their previous opinion if appropriate. The procedure continues until the slide is sharply focussed.

b. In pairs students trace a short message with their fingers on their partner's back. The message can be left to the students to invent. Alternatively if the teacher wishes to tie the communication game in with structural or lexical items presented more formally, he can distribute cards to each student with messages already written on them.

The game can be done with numbers or pictures as well as with sentences.

A variation is to form a circle with each person facing his neighbour's back. The teacher gives a written message to two or three of the students. They then begin to write it on the back of the person in

front of them. The messages are passed round the circle until they come back (often unrecognisable!) to their point of origin.

Другий тип навчальних ігор, що ґрунтується на інтерпретації і вгадуванні, сприяє вдосконаленню вміння грамотно висловлюватись залежно від ситуації і конкретного випадку.

3. Students sit in circles of about 10 people. One person starts off by giving his first name and an invented profession (e.g. I'm Fred and I'm a welder). The next person has to repeat this information (i.e. You're Fred and You're a welder) and add in himself (I'm Jane and I'm a reporter). The game proceeds cumulatively until it comes back to 'Fred' who has to repeat the whole sequence.

Clearly this is open to almost unlimited variation, since the 'profession' can be replaced by almost any other kind of information, real or imaginary (e.g. I like, I hate, I come from ... etc.)

Третій тип сприяє розвитку монологічного і діалогічного мовлення і ґрунтується на індивідуальній чи груповій співпраці.

4. Space does not allow detailed description of those which are commercially available. Before adopting one for the foreign language classroom however it should be tried out for level of difficulty, and usefulness as a communication activity involving language. (Many such games are complex and can be played almost silently.) Before starting, players pick a card from the picture, word or number pile. They throw dice alternately and move their counters accordingly. If they land on a 'what' square for example, they take a card from the 'what' pile in the centre. This contains a question which must be combined with the information on their picture, word or number card which they must answer. If the answer is satisfactory to their partner (or the group) they keep the card. The winner is the person with most cards at the end, not the one who finishes first. Chance cards feature any specific items the teacher wishes to introduce.

Тренувальні настільні ігри четвертого типу навчають мислити іноземною мовою, розвивають пам'ять у навчальному процесі.

5. The traditional Tarot packs are too complex for story-building games.⁶ Their potential for recombining the essential elements of all stories (cf. the Propp list) has however been realised in a set of Tarot cards, specially created for language learning. The cards are coded for various of the story elements (e.g. hero, wishes, obstacles, enemies, etc.) and the pictures on them are sufficiently ambiguous for individual students to give different detailed interpretations.

Ігри п'ятого типу допомагають грамотно розповісти історії, одночасно запам'ятовуючи новий лексичний і граматичний матеріал під час комунікації.

6. In its 'pure' form this consists of each player writing first the name of a male protagonist at the top of a sheet of paper. This is then folded and passed on to the next person. Each player then writes 'met X' (a female person's name) folds the paper again and passes it. The game proceeds in this way with these stages: where they met what she said to him what he replied what the result was. When the papers are unfolded and read out there is usually general hilarity! The principle of the game is open to great variation. For example, in pairs, each writes a 'why' question, folds the paper and passes it to his partner. Then each writes a 'because' answer. In groups of five, each writes the answer to the questions Who? What? How? When? Where?, folding and passing each time.

The absurd and unusual results of this kind of game can lead into profitable discussion, story-building, role-play and further writing.

Останній тип ігор дає можливість перевірити практичне застосування граматичних і лексичних конструкцій, спілкуючись іноземною мовою.

З короткого огляду теоретичних та практичних аспектів проблеми стає зрозуміло, наскільки комплексним та багатогранним є використання комунікативних завдань у процесі вивчення іноземної мови у ВНЗ. Враховуючи те, що основна функція мови є комунікативна, комунікативний підхід до вивчення іноземної мови можна без перебільшення назвати основним, найважливішим. При цьому навчання повинно бути спрямоване не на вивчення граматики чи лексики іноземної мови, а на вивчення комунікативної компетенції, тобто вміння правильно використовувати мову у відповідних реальних комунікативних ситуаціях. Навчання необхідно проводити з використанням певних тренувальних вправ найвищого рівня, щоб розвинути комунікативні навички у студентів у

понятійній навчальній програмі синтезу граматичної і ситуативної навчальних програм, що є найбільш доречною для організації навчальної діяльності у ВНЗ, оскільки акцентує основну увагу на комунікативній компетенції у вивченні іноземної мови.

Комунікативний напрям розвивається паралельно з розвитком комунікативної лінгвістики, соціальної психології та соціології на основі одержання досвіду у навчальному процесі, що дає можливість і далі досліджувати це питання.

Світова практика викладання англійської мови як іноземної, що є мовою міжнародного спілкування, свідчить про значний внесок комунікативного напрямку у вирішення соціального замовлення світової співдружності: забезпечити спілкування усіх її членів “на рівних правах”.

Практика і навчання визначають еволюцію поглядів і пошук поєднання комунікативності з власне тренувальними вправами, рух “від мови до спілкування” і “від спілкування до мови”.

1. Тарнопольський Б. *Методика викладання англійської мови*. – К.: Вища шк., 1993. – 167 с. 2. Harmer J., Wesley A. *How to teach English*. – Longman Group, 1991. – 198 p. 3. J. Haycraft. *On introduction to English language teaching*. – Longman Group, 1998. – 140 p. 4. Johnson K., Morrow K. *Communication in the Classroom*. – Longman Group, 1992. – 140 p. 5. Brumfit G.J. and Johnson K. *The communicative approach to language teaching*. – Oxford University Press, 1991. – 242 p. 6. Littlewood W. *Communicative language teaching*. – Cambridge University Press, 1990. – 168 p. 7. Widdowson G. *Teaching language as Communication*. – Oxford University Press, 1990. – 168 p.

УДК 81(07)

Н.М. Ільчишин

Національний університет “Львівська політехніка”

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

© Ільчишин Н.М., 2007

Проаналізовано сучасні тенденції, що спричинили необхідність нових підходів і методів, щодо викладання іноземної мови професійного спрямування з урахуванням культурологічних аспектів.

The article analyses modern tendencies initiate the search for innovative approaches and methods in teaching and learning professionally oriented foreign language with the account of cultural peculiarities of the countries where the languages are spoken.

Сьогодні в Україні відбувається реформа освіти, здійснюється пошук нових засобів та прийомів оптимізації навчального процесу з метою підвищення ефективності професійного навчання. Згідно з Національною доктриною розвитку освіти (2002 р.), в Україні визначено пріоритети розвитку освіти, відбувається багатогранний процес її модернізації з урахуванням сучасних змін у суспільному розвитку, новизни особистісних та соціальних вимог до системи професійної освіти.

Ці тенденції спричинили появу необхідності розробки нових підходів, форм і методів здійснення процесу професійної освіти загалом та викладання іноземної мови зокрема. Значення особистісного потенціалу майбутнього спеціаліста в суспільному виробництві визначається випереджувальним розвитком людини порівняно з технологічною основою виробництва. Такий підхід обґрунтовує поглиблене вивчення громадської та соціокультурної функцій освіти та акцентування її ролі в економічному та суспільному прогресі як об’єктивної закономірності.